

بررسی آرزوهای اجتماعی دانش‌آموزان دبیرستانی ۱۵ تا ۱۸ ساله در شهر یزد

علی روحانی^۱

عباس عسکری ندوشن^۲

سعید کشاورزی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۱۱/۲۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۱/۱۰

آرزوها، یکی از مفاهیم مهم اجتماعی هستند که پیامدهای اجتماعی متعددی در پی دارند، اما در بیشتر پژوهش‌های جامعه‌شناسی مغفول مانده‌اند و روان‌شناسان آن را علی‌رغم دلالت‌های اجتماعی فراوان به ویژگی‌های روانی تقلیل می‌دهند. در این مسیر، ضمن برشمردن دلایل اهمیت این مفهوم اجتماعی و نقش آن در شکل‌گیری جهت‌گیری‌های اجتماعی کلی جامعه، پژوهشی گسترده با هدف شناسایی و ارزیابی آرزوها طراحی شد. برای این منظور ابتدا پژوهشی اکتشافی و مصاحبه‌محور بر روی جوانان انجام گرفت و آرزوهای آنان در قالب ۱۸ دسته مشخص گردید. سپس با انجام پیمایشی با نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای بر روی ۲۷۱۲ نفر از جوانان یزدی، میزان اهمیت هر دسته از آرزوها و اثرات متغیرهای ساختاری - جمعیتی شامل جنسیت، سن و رشته تحصیلی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج این مطالعه نشان داد که آرزوهای خانواده‌محور مهم‌ترین و آرزوهای سیاسی کم‌اهمیت‌ترین دسته از آرزوهای جوانان بوده‌اند. همچنین، اهمیت آرزوها برای دختران بیشتر از پسران بوده و عموماً با افزایش سن از میزان اهمیت آرزوها کاسته شده است. علاوه بر این، رشته‌های تحصیلی جوانان نیز با برخی از دسته‌های آرزو رابطه معناداری داشته است. در نهایت، ضمن بحث در مورد آرزوهای مهم شناسایی شده، زمینه‌های نیازمند به برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری معرفی گردیده است.

واژگان کلیدی: آرزوهای جوانان، آینده پژوهی، ارزش‌های اجتماعی و سیاست‌گذاری اجتماعی

^۱ استادیار، جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

^۲ دانشیار، جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ دکترای جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (پژوهشگر اجتماعی)

مقدمه

دوره جوانی، دوره‌ای تعیین‌کننده، حساس، سرنوشت‌ساز و آینده‌ساز در زندگی افراد است. در این دوره، رشد جسمانی کم و بیش کامل می‌شود و فرد جوان در حال تجربه گذار تدریجی از دوران کودکی به بزرگسالی است. پایه‌های بلوغ جسمانی، روانی، عاطفی، معنوی و اجتماعی فرد در این دوره شکل می‌گیرد و فرصتی برای کسب مهارت‌ها و آمادگی برای آینده، فرا روی جوان گشوده می‌شود. اما در عین حال، دوره شکل‌گیری تدریجی هویت مستقل فردی و آکنده از تعارض و نوسان بین وابستگی و استقلال‌یابی است. تکوین نظام ارزش‌های اجتماعی فرد و تنظیم معیارهایی که فرد بتواند رفتار خود و دیگران را بر اساس آن هدایت و ارزیابی کند، در این دوران رقم می‌خورد. علاوه بر اینها، تکوین احساس خودشکوفایی و دستیابی به یک درک روشن از موقعیت شخصی و اجتماعی خود و همچنین شکل‌گیری آمال و آرزوها و علائق جوانان در این دوران حاصل می‌گردد (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۷۲: ۴۸؛ سیمبر و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵۶۳؛ فریک و همکاران^۱، ۲۰۰۷: ۶۴۰-۶۳۹؛ بوید و همکاران، ۲۰۱۵: ۹).

اطلاع نسبت به بسیاری از این جنبه‌های اجتماعی - روانی از جمله در زمینه شناخت امیال و آرزوهای نسل جوان جامعه، می‌تواند در حوزه‌های سیاست‌گذاری اجتماعی آینده حائز اهمیت کلیدی باشد؛ به گونه‌ای که آمال و آرزوهای کنونی نسل آینده‌ساز جامعه می‌تواند جهت‌گیری تغییرات ارزشی و نگرشی آینده را بسترسازی کند. در سال‌های اخیر، پیمایش‌ها و مطالعات بسیاری در زمینه مفاهیم اجتماعی هم‌چون سرمایه اجتماعی صورت پذیرفته است. این تحقیقات، وضعیت کشور را از نظر سطح شاخص‌های مطرح اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهد. مقایسه پانلی این مطالعات نیز نمایانگر تغییرات رخ داده در سطح جامعه در بازه‌های زمانی بوده و از این جهت به عنوان منبع قابل استنادی برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در سطح کشوری درآمده است (پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، ۱۳۹۳). با این حال، یکی از مفاهیم اجتماعی که در پژوهش‌های کاربردی جامعه‌شناختی مغفول مانده، آرزوهای اجتماعی جوانان است.

شناخت آرزوهای جوانان هم‌ما را با اهداف، نیازها، نگرش‌ها و خواسته‌های جامعه آشنا می‌کند و هم به درک بهتری از فضای اجتماعی موجود جامعه و آینده کشور یاری می‌رساند. از آن‌جاکه تعیین ساختاری آرزوها در مقایسه با تقاضاها و خواسته‌های جوانان کمتر است و ساختارها نقش کمتری در تعیین و محدودسازی آنها دارند (ارلیچمن و آیچنستاین^۲، ۱۹۹۲: ۴۰۰)، به صورت اهدافی اتوپایی فارغ از تاثیرات

^۱ . Freake et al

^۲ . Ehrlichman & Eichenstein

محدودیت‌های جهان واقعی تعریف شده و به همین دلیل نمایانگر آن چیزهایی هستند که جوانان واقعا در پی دستیابی به آن اند. در سطح فردی نیز آرزوها نشان دهنده آن چیزی هستند که در ناخودآگاه اعضای یک جامعه می‌گذرد (کینگ و برویلز^۱، ۱۹۹۷: ۵۰) و در سطحی بالاتر، آرزوها را می‌توان نمایانگر ناخودآگاه جمعی جامعه قلمداد کرد. به عبارت دیگر، آرزوها به ما نشان می‌دهند که جوانان به چه چیز فکر می‌کنند و در ذهنشان برای خود چه آینده‌ی متصور هستند. از این‌رو، شناخت آرزوها به شناخت جامعه امروز و پیش‌بینی آینده کمک می‌نماید.

اگرچه آرزوها به مثابه یک مفهوم اجتماعی با مفاهیم دیگری مانند نیازها، هدف‌ها، خواسته‌ها و نگرش‌ها همبستگی دارد، اما باید خاطر نشان ساخت آرزو واجد مشخصاتی است که آن را از مفاهیم دیگر متمایز می‌سازد. به عنوان مثال، اگرچه «آرزو» ممکن است با «هدف» مشابهت‌هایی داشته باشد، اما آرزوها اساسا خصلت ایده‌آل‌گرایانه‌تری دارند؛ زیرا کمتر از اهداف و مقاصد در بند محدودیت‌های اجتماعی هستند و از این جهت است که محققان عموماً برای آرزو کیفیت ویژه‌ای قائل اند (کینگ و برویلز، ۱۹۹۷: ۵۰). آرزو با مفهوم «نیاز» نیز متفاوت است. در حالی که نیاز از وجود یک فقدان نشأت می‌گیرد و منجر به اشتیاق می‌شود، اما در مقابل، آرزو، یک راه خاص فردی برای برآوردن نیازهاست (اختر^۲، ۱۹۹۹: ۱۸). در واقع آرزو به «صورت منحصر به فردی دارای یک تاریخ شخصی و یک شکل و محتوای مشخص است» (برنر^۳، ۱۹۸۲: ۲۲). از طرف دیگر، یک آرزو نمی‌تواند با آرزوی دیگری جایگزین شود، در حالی که نیاز می‌تواند جای نیاز دیگر را بگیرد. در واقع، نیاز تنها زمانی آشکار می‌شود که برآورده نشده باشد، اما آرزو به صورت مستمری با خاطرات، فانتزی‌ها و اثرات مرتبط با خود بازنمایی می‌شود. این تفاوت‌ها حاکی از آن است که نمی‌توان آرزو را با دیگر موارد مشابه یکی دانست و تحقیقات نیز نتوانسته‌اند رابطه نظام‌مندی میان آرزوها، اهداف، ارزش‌ها و انگیزه‌ها نشان دهند (کینگ^۴، ۱۹۹۵: ۹۸۵). در واقع، همین ویژگی خاص مفهوم آرزوست که ما را به انجام این مطالعه سوق داده است. به بیان دیگر، با اینکه مفهوم آرزو نه قابل تقلیل به هدف است و نه نیاز و نگرش و حتی یک خواسته ساده، در مطالعات علوم اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

^۱ . King & Broyles

^۲ . Akhtar

^۳ . Brenner

^۴ . King

سنجش آرزوها به عنوان شاخصی از موارد مطلوب و تقاضاهای پایدار جوانان می‌تواند به عنوان یکی از راه‌های آینده پژوهی قلمداد شود. آرزوها تا اندازه زیادی از مقاصد ذهنی آینده جوانان خبر می‌دهند. به همین دلیل است که نظریه‌پردازان آرزوها را در صورت عدم تحقق به عنوان منبعی برای احساس سرکوب قلمداد می‌کنند (اختر، ۱۹۹۹: ۱۱۳). به عبارت دیگر، آرزوهای جوانان یک جامعه نمایانگر خواسته‌های پایدار جامعه هستند که هنوز از سوی واقعیت‌ها و یا ساختارهای اجتماعی مورد انقیاد قرار نگرفته‌اند و به همین دلیل شناخت آن‌ها، می‌تواند به فهم وضعیت جامعه کمک نماید. از سوی دیگر، آرزوها حتی اگر ناکام شده و یا سرکوب شوند، در ناخودآگاه افراد به حیات خود ادامه می‌دهند و می‌توانند از طریق فرآیندهای پیچیده‌ای بر رفتارهای بعدی افراد تاثیرگذار باشند (فریوید^۱، ۱۹۶۲: ۱۸۸).

همچنان‌که بیان شد، ویژگی ایده‌آل‌گرایی آرزوها بسیار برجسته است (کینگ و برویلز، ۱۹۹۷: ۵۱). اساساً منابع پدید آمدن نارضایتی در جامعه، گسترده و گوناگون است، اما اغلب آن‌ها حاصل وضعیتی است که در آن فرد خودش را با یک حالت ایده‌آل و یا چیزی که فکر می‌کند مستحق آن است، مقایسه می‌کند (فولجر^۲، ۱۹۸۶: ۱۴۶). در نتیجه افراد اگر تصور کنند به آن چیزی که ایده‌آل و یا مستحق آن بوده‌اند، نرسیده‌اند، دچار نارضایتی می‌شوند. از این منظر، آرزوهای جوانان اگر مورد توجه قرار نگیرند، می‌توانند به عنوان منبع نارضایتی‌های بالقوه قلمداد شوند. از این جهت، یکی از راه‌های کاهش نارضایتی و یا مهم‌تر از آن جلوگیری از شکل‌گیری آن، شناخت آرزوها و برنامه‌ریزی جهت برآوردن اولویت‌های آن است. بر این اساس، پیمایش آرزوهای جوانان به محققان نشان می‌دهد که چه عواملی در آینده می‌تواند به احساس سرکوب و یا ایجاد نارضایتی و یاس یا انزوا در جامعه منجر شود.

علاوه بر این، محتوای آرزو، ما را با وضعیت آرزوکننده نیز آشنا می‌نماید. در سطحی بالاتر، برآیند محتواها و ترجیحات آرزوهای جوانان یک کشور می‌تواند به درک بهتری از جوانان آن جامعه منجر شود. بنابراین، در کنار شناخت مفاهیم اجتماعی دیگر، شناخت آرزوها می‌تواند شاخصی مهم جهت ارزیابی وضعیت ذهنی جامعه به کار گرفته شود و به همین دلیل کینگ و برویلز (۱۹۹۷: ۵۰) بر این اعتقادند که آرزوها و آرزو کردن قسمتی از آداب توسعه و گذار است. به عبارت دیگر، آرزوهای جوانان حکایتگر فضای فکری آن روز جوانان و آینده جامعه و نشانگر توسعه و یا پس‌رفت آینده آن اجتماع است. بدین ترتیب، شناخت

^۱ . Freud
^۲ . Folger

آرزوها به سیاست‌گذاران کلان کمک می‌کند برای آینده جامعه تصمیم‌گیری کنند و اهدافی را در جهت پاسخ به آرزوهای جوانان در نظر گیرند.

همچنان‌که بیان شد، آرزوها می‌توانند فارغ از محدودیت‌های ساختاری بیان شوند و اتوپیای خاصی را ترسیم کنند. در دنیایی که شبکه‌ها و رسانه‌های مدرن پویایی‌های اجتماعی و فرهنگی و سرعت تغییرات اجتماعی را روزافزون کرده‌اند و فرهنگ جوامع پیچیده‌تر شده است، آرزوها از محدودیت‌های ساختاری سستی فراتر رفته و مرزهای جدیدی برای خود ایجاد کرده‌اند. مرزهایی که می‌توانند در تمامی ابعاد فرهنگ جهانی پیشروی کنند و جهانی که در ذهن تولید و تغییر می‌کند. اما آنچه که مهم‌تر از گذار آرزوها از مرزهای جهان مادی و ایدئولوژیک است، زمینه‌های دستیابی و دسترسی به آنهاست. ممکن است در بعضی اجتماعات فاصله کوتاهی بین آرزو و دستیابی به آن برقرار باشد و در بعضی اجتماعات شکاف بین آن دو سترگ و عمیق باشد. چنین وضعیتی به‌طور کلی در پژوهش‌های علمی مورد بررسی قرار نگرفته است. پژوهش حاضر در همین راستا قصد دارد تا این بخش مغفول در جامعه را مورد کندوکاو دهد. برای این مقصود، گروه بزرگی از جوانان شهر یزد (۲۷۱۲ نفر) انتخاب شدند تا آرزوهای‌شان در مرحله اول مطالعات طولی محققان مورد بررسی و کندوکاو قرار گیرد. در نتیجه پژوهش حاضر قصد داشته است به سوالات زیر پاسخ دهد. در این مسیر سوالات پژوهش برای دستیابی به اطلاعات بنیادی و اساسی از جامعه مورد مطالعه به‌صورت زیر طراحی شده است:

۱. مهم‌ترین دسته آرزوها برای جوانان کدام است؟
۲. مهم‌ترین آرزوهای جوانان یزدی چیست؟
۳. چه رابطه‌ای بین رشته تحصیلی و آرزوهای اجتماعی جوانان وجود دارد؟
۴. چه رابطه‌ای بین سن و آرزوهای اجتماعی جوانان وجود دارد؟
۵. چه رابطه‌ای بین جنسیت و آرزوهای اجتماعی جوانان وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های اندکی در زمینه آرزوها به‌ویژه در کشور ایران رخ داده است. در یکی از این تحقیقات نادر اخیر، فیضی و همکاران (۱۳۹۷) با انجام مطالعه‌ای نشان داده‌اند آرزوی پول و ثروت از مهم‌ترین آرزوهای جوانان تهرانی بوده است. همچنین این مطالعه نشان داد که آرزوهای آنومیک، موجب بروز احساس ناامیدی، محرومیت و نارضایتی از زندگی و هم‌چنین کج روی می‌شود. در همین زمینه، یکی از محدود

مطالعاتی که در زمینه آرزوها در ایران انجام شده، بوسیله اکبرزاده (۱۳۷۴) صورت گرفته است که نشان می‌دهد که آرزوی موفقیت تحصیلی، ثروت و همچنین کسب شهرت و مقام اجتماعی پس از جنگ تحمیلی افزایش یافته است. این در حالی است که آرزوی خدمت به هم‌نوع و کسب رضایت خداوند در همین دوره زمانی کاهش یافته است. نتایج پژوهش گودرزی (۱۳۸۷) نیز نشان می‌دهد که رستگاری و سلامتی، از مهم‌ترین آرزوها و کسب پول از کم‌اهمیت‌ترین آرزوها بوده است.

مرور کلی ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که مطالعات اندکی به صورت اختصاصی در حوزه آرزوها انجام شده است (بوایزن و والکنبرگ^۱، ۲۰۰۰: ۴۶۰). به همین جهت، در ادامه، در راستای مرور ادبیات تحقیق، از مطالعاتی که روی مفاهیم مشابه آرزو انجام شده و برای این تحقیق مفید است نیز کمک خواهیم گرفت. برخی تحقیقات نشان می‌دهد که آرزوهای زنان و مردان تفاوت معناداری با هم ندارند (ارلیچمن و آیچنستاین^۲، ۱۹۹۲: ۴۰۰) اما این موضوع ممکن است به دلیل محدودیت‌های روش شناختی بوده باشد (کینگ و برویلز^۳، ۱۹۹۷: ۵۳). در مطالعه دیگری، کینگ (۱۹۹۵: ۹۸۵) آرزوها را به عنوان ابزاری انگیزشی مورد بررسی قرار داده و نتیجه گرفته است که مردان بیشتر تمایل به آرزوهای قدرت-محور دارند. همچنین بر اساس تحقیقات دیگری، جنسیت، سن و هم‌چنین سطح دسترسی افراد به شبکه‌های تبلیغات، پیش‌بینی‌کننده‌های معنی‌دار آرزوها بوده‌اند (بوایزن و والکنبرگ، ۲۰۰۰: ۴۶۵). از نظر محتوایی نیز ریچاردز^۴ (۱۹۹۶: ۱۲) مهمترین اهداف زندگی دانشجویان دانشگاه‌های آمریکا را در قالب سه بعد اصلی شناسایی کرده است: کاری، اجتماعی و شخصی. بر اساس نتایج این مطالعه، محبوب‌ترین اهداف زندگی شامل «خوشبختی»، «یافتن نظم و قرار در زندگی» و «یافتن هدف واقعی زندگی» می‌شود.

چارچوب نظری پژوهش

هر چند که مفهوم آرزو در ادبیات نظری و تجربی جامعه‌شناسی موضوعی مغفول مانده است، اما در اینجا به صورت خلاصه به نظریات مرتبط با آرزوها اشاره می‌شود. در ادامه، جهت ارائه نظریات مرتبط با آرزوها، از نظریات و تبیین‌های نظری در زمینه مفاهیم مشابه کمک گرفته شده است.

در سطح فردی، اصلی‌ترین نظریه‌ای که به موضوع آرزوها پرداخته، نظریه «تحقق آرزو» است که توسط زیگموند فروید ارائه شده است. طبق این نظریه، تحقق آرزو، به صورت «رویا» پدیدار می‌شود. به عبارت

^۱ . Buijzen & Valkenburg

^۲ . Ehrlichman & Eichenstein

^۳ . King & Broyles

^۴ . Richards

دیگر، آرزوهای انسان در ناخودآگاه او جای گرفته و در نهایت به صورت رویا بازنمایی می شود. آرزوها در روان‌شناسی به مثابه فقدان توانایی خواسته‌ها در «شدن» تعریف می‌شود (پیترز^۱، ۱۹۶۰: ۱۰). به عبارت دیگر، خواسته‌هایی که امکان تحقق نمی‌یابند به شکل آرزو درآمد و با توجه به نسبت آرزو با ناخودآگاه، در شکل رویا ظاهر می‌شوند. به معنایی دیگر، آرزوها، بیان‌های ذهنی هستند که یا به صورت آشکاری بیان می‌شوند و یا از سوی شرایط، امکان نمایش به شکل آرزومندی فانتزی را می‌یابند. از برخی جهات، آرزوها نمایان‌گر خوشبینی پنهانی درباره جهان هستند، چراکه آرزوی چیزی ممکن است واقعا آن یا دنباله مشابهی از آن را محقق سازد (کینگ و برویلز، ۱۹۹۷: ۵۳). نظریه دیگری که البته در سطح جامعه‌شناسی به موضوع آرزو پرداخته، نظریه چهار-آرزوی توماس است. توماس بر این باور بود که اساسا چهار آرزوی اصلی با عناوین آرزوی «تجربه جدید»، «امنیت»، «دریافت پاسخ» و «شناخته شدن» پس زمینه و چارچوب پیچیدگی انگیزه‌های انسانی را شکل می‌دهد. بر این اساس، زندگی انسانی نرمال، آن نوع از زندگی است که در آن، این چهار آرزو به صورت برابری محقق شوند (توماس^۲، ۱۹۲۳: ۴۰). طبق نظریه توماس، تمامی این آرزوها به صورت همزمان روی افراد عمل می‌کنند. در نتیجه، زندگی افراد با آرزوهای نامتوازن از سوی یک یا دو آرزو مورد تسلط و انقیاد قرار می‌گیرد. این نظریه بر رشد متوازن این چهار آرزو تاکید کرده است.

بر اساس نظریه محرومیت نسبی، آرزوها به مثابه خواست‌های پایدار و ایده‌آل‌گرایانه با پیدایش نارضایتی در جامعه مرتبط هستند. نارضایتی بر اساس نظریه محرومیت نسبی، حاصل احساس از دست رفتن خواست‌های ایده‌آل افراد است (فولجر^۳، ۱۹۸۶: ۱۴۷). بر این اساس، برآورده نشدن آرزوها خود را در افزایش نارضایتی در جامعه نمایان می‌سازد. نظریه انحراف اجتماعی مرتون^۴ (۱۹۳۸) نیز به شکل دیگری با آرزوها مرتبط است. چيو^۵ و نويوس^۶ (۱۹۹۰: ۱۳۴) معتقدند که آرزوها گرچه با اهداف یکی نیستند، اما می‌توانند به شکل اهداف بازنمایی شوند. بر اساس نظریه مرتون، اهداف منبعث از آرزوها با پنج حالت کلی روبرو خواهد شد:

انطباق: حالتی که اهداف مورد پذیرش با توسل به ابزارهای مشروع به دست می‌آید.

^۱ - Peters
^۲ - Thomas
^۳ - Folger
^۴ - Merton
^۵ - Chiu
^۶ - Nevius

نوآوری: حالتی که در آن اهداف مشروع به وسیله ابزار مشروع بدست نمی‌آید. از این رو، نوآوران خودشان ابزاری برای تحقق آن اهداف می‌سازند.

مناسک‌گرایی: حالتی که ابزارها مورد پذیرشند، اما اهداف از دست رفته‌اند.

انزوا: حالتی که هم ابزار و هم اهداف رد شده است.

شورش: در این حالت همانند انزوا اهداف و ابزارها رد شده‌اند، اما شورشیان تلاش می‌کنند تا در سطح کلان اهداف یا ابزارهای جدیدی را به جای موارد قبلی جایگزین کنند (تیرمن و همکاران^۱، ۲۰۰۹: ۱۱۷). بنابراین پذیرفته نشدن اهداف منبعت از آرزوها و یا محقق نشدن ابزارهای دستیابی به آنها به شکل‌های مختلفی می‌تواند برای یک جامعه مشکل آفرین باشد. از سوی دیگر، آرزوها، بدون توجه به ریشه‌ها و مکان‌ها در ساختارهای قدرت موجود، رسوم و اولویت‌های نهادی قابل فهم نیستند (هارت^۲، ۲۰۱۶: ۳۳۶). همان طور که ری^۳ اشاره می‌کند آرزوها محصول روابط اجتماعی هستند و در بستر اجتماعی پدید می‌آیند- در واقع آرزویی در خلاء وجود ندارند (۲۰۰۳: ۴۴). یکی از نظریه‌های سودمند در زمینه عوامل موثر بر آرزوهای جوانان، نظریه جامعه‌پذیری است (کلاوسن^۴، ۱۹۶۸؛ ویتبک^۵، ۱۹۹۹). هر نسلی از جامعه، جامعه، تحت شرایط اجتماعی و اقتصادی تجربه شده خود، جامعه‌پذیر می‌شوند (ایتسترلین^۶، ۱۹۷۸). در واقع اگر هر نسل را مجموعه خاص تاریخی از شرایطی و دارای مجموعه‌ای از والدین، نهادها و هم‌سالان منحصر به فرد تصور کنیم، این تفاوت‌ها در جامعه‌پذیری نسلی منجر به مجموعه‌ای از اولویت‌های متفاوت می‌شود (لستیگ^۷ و سرکین^۸، ۱۹۸۸). می‌توان انتظار داشت تجارب و شرایط اقتصادی و اجتماعی و تغییرات تغییرات آن در حین بلوغ، به مجموعه آرزوهای متفاوتی منجر شود (کرمینینی^۹؛ ایسترن و سایتو^{۱۰}، ۱۹۹۱). بر همین اساس و بر مدار نظریه طرح شده می‌توان قضایا و فرضیات پژوهش را ارائه کرد. بر اساس نظریه جامعه‌پذیری، انتظار می‌رود متغیرهای ساختاری- جمعیتی مانند جنسیت، سن و رشته تحصیلی با میزان و محتوای آرزوهای جوانان رابطه معناداری داشته باشد. در واقع، با توجه به ماهیت ایده‌آل‌گرایانه آرزوها به نظر می‌رسد با افزایش سن افراد و با قرار گرفتن جوانان در بستر واقعیت‌های اجتماعی از اهمیت آرزوها

^۱ . Tepperman et al

^۲ . Hart

^۳ - Ray

^۴ . Clausen

^۵ . Whitbeck

^۶ . Easterlin

^۷ . Lesthaeghe

^۸ . Surkyn

^۹ . Crimmins

^{۱۰} . Saito

کاسته شود. به عبارت دیگر، آرزوها به مثابه خواست‌های نسبتاً ایده‌آلانه جوانان در برابر واقعیت‌های بیرونی قرار گرفته و بدین ترتیب از میزان اهمیتشان کاسته می‌شود.

در همین مسیر می‌توان قضیه زیر را استخراج کرد:

قضیه شماره یک: «با افزایش سن از اهمیت آرزوها کاسته خواهد شد».

علاوه بر این، دختران و پسران در فضاهای اجتماعی متفاوت و در مواجهه با محدودیت‌های متفاوتی رشد می‌کنند. اگر آرزوها را به مثابه خواست‌های ایده‌آل‌گرایانه جوانان تصور کنیم، آن‌گاه انتظار می‌رود که اهمیت آرزوها برای دختران بیشتر باشد. به این معنا، بیان آرزوها از زبان دختران، نمایانگر محدودیت‌های عینی بیشتر خواهد بود. بنابراین دختران باید غالباً برای آرزوهایشان اهمیت بیشتری قائل باشند. در نتیجه می‌توان قضیه زیر را این گونه استخراج کرد:

قضیه شماره دو: اهمیت و برجستگی آرزوها برای دختران بیش‌تر از پسران است.

رشته‌های تحصیلی را می‌توان به مثابه فضاهای جامعه‌پذیری جوانان در نظر گرفت که ارزش‌های خود را بر ذهن جوانان حاکم می‌نماید. در این مسیر، می‌توان گفت افراد با قرار گرفتن در فضای رشته‌های مختلف، به شکل‌های متفاوتی جامعه‌پذیر می‌شوند و در نهایت آرزوهای متفاوتی را تجربه می‌کنند. این امر را می‌توان اینگونه در قضیه زیر خلاصه نمود:

قضیه شماره سه: هر کدام از رشته‌های تحصیلی، پویایی‌های متفاوتی در تاثیرگذاری بر انواع آرزوها دارد.

بر اساس قضایای تحقیق می‌توان فرضیه‌های زیر استخراج کرد:

۱. بین رشته تحصیلی و آرزوهای اجتماعی جوانان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۲. بین سن و آرزوهای اجتماعی جوانان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۳. بین جنسیت و آرزوهای اجتماعی جوانان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پارادایم‌های تحقیق، مشخص‌کننده رویکرد معرفت‌شناختی و روش‌شناختی هر پژوهش هستند. بنا بر پارادایم اثباتی در علوم انسانی نیومن^۱ (۲۰۰۷: ۱۰)، پژوهش حاضر رویکرد معرفت‌شناختی و روش‌شناسی اثباتی را برگزید. بر این اساس رویکرد کمی و روش پیمایشی را انتخاب کرد. در پیمایش اجتماعی محقق

^۱. Neuman

برای بررسی موضوع، اطلاعاتی از زمان حال جمع‌آوری می‌کند تا شناخت کاملی از وضعیت جامعه مورد مطالعه به دست آورد (ازکیا، ۱۳۸۲: ۲۹۴).

برای شناسایی انواع آرزوها، ابتدا پژوهشی اکتشافی با مشارکت ۳۵ نفر از جوانان شهر یزد صورت گرفت که در قالب آن، مهم‌ترین آرزوهای آنان پرسیده شد و سیصد آرزو گردآوری شد. در مرحله بعد، محققان (سه محقق در رشته‌های جامعه‌شناسی و جمعیت‌شناسی) با بررسی انواع آرزوها و دسته‌بندی آنها، آرزوهای مشابه را حذف و مهم‌ترین آرزوهای هر دسته را انتخاب کردند. سپس پیش‌آزمون صورت گرفت و ضرایب آلفای کرونباخ، تایید کننده نهایی گویه‌های پرسشنامه شدند. بعد از این مرحله پرسشنامه نهایی طراحی و فرایند نمونه‌گیری آغاز شد. جامعه آماری پژوهش کلیه جوانان ساکن یزد بودند. بر اساس اطلاعات مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ جمعیت جوانان شهر یزد برابر با ۶۸۱۹۶ نفر بوده است. بر اساس نظرات کارشناسان آمار حجم نمونه گزینشی ۲۵۰۰ نفر برآورد شد. شایان ذکر است تعداد ۳۰۰۰ نمونه تکمیل و پس از پالایش کلی و بسیار دقیق پرسشنامه‌ها، ۲۷۱۲ نمونه برای بررسی نهایی انتخاب شدند. در مرحله پرسشگری در خانه‌هایی که جوان داشته‌اند، مصاحبه صورت گرفت. نوع نمونه‌گیری نیز بر اساس شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود.

اعتبار ابزار پژوهش بر اساس اعتبار صوری و با بررسی گسترده گروهی از همکاران متخصص در حوزه علوم اجتماعی در دانشگاه‌های مختلف برآورد شد. پایایی به معنای آن است که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد قابلیت تکرار دارد و اگر با همان واحد تحلیل مکرر به کار رود، نتایج یکسانی به دست می‌آید یا خیر؟ (کارمایز و زلر^۱، ۱۹۷۹: ۱۶). در این تحقیق برای اطمینان از پایایی پرسشنامه، از روش اندازه‌گیری آلفای کرونباخ استفاده گردید. مقدار آماری آلفای کرونباخ نهایی برای مقیاس‌ها نشان می‌دهد که گویه‌های مورد استفاده عموماً از پایایی قابل قبولی برخوردار بوده‌اند (جدول ۱). مطابق این جدول گویه‌های مربوط به آرزوهای سیاسی بالاترین و گویه‌های آرزوی شغلی پایین‌ترین پایایی را به نسبت طبقات دیگر آرزوها داشته‌اند (به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۶۳).

جدول ۱: پایایی گویه‌های مربوط به آرزوها

ردیف	عنوان آرزو	آلفا
۱	آرزوهای تحصیلی و علمی	۰/۷۷
۲	آرزوهای شغلی	۰/۶۳

^۱ . Carmines & Zeller

۰/۷۱	آرزوهای خانواده محور	۳
۰/۸۴	آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه)	۴
۰/۷۷	آرزوهای معنوی	۵
۰/۷۰	آرزوهای فراملی شدن	۶
۰/۸۱	آرزوهای دیجیتال و تکنولوژیک	۷
۰/۸۸	آرزوهای ثروتمند شدن	۸
۰/۷۴	آرزوهای شهرت شخصیت دینی، علمی و فرهنگی	۹
۰/۷۶	آرزوهای ورزشکار مشهور شدن	۱۰
۰/۹۱	آرزوهای سیاسی	۱۱
۰/۸۲	آرزوهای نوع دوستانه و صلح طلبانه	۱۲
۰/۸۸	آرزوهای بدنی ظاهری	۱۳
۰/۷۷	آرزوهای تفریحی سفری	۱۴
۰/۸۲	آرزوهای استقلال طلبانه	۱۵
۰/۸۱	آرزوهای سلامتی محور	۱۶
۰/۸۷	آرزوهای منزلت محور و پرستیژ محور	۱۷
۰/۸۴	آرزوهای غذا محور	۱۸

گویه‌های مربوط به آرزوها نیز در قالب طیف لیکرت سنجیده شدند و در هر دسته آرزو، چهار گویه برای سنجش آن گویه مطرح شده بود. اندازه‌گیری لیکرت بر اساس مقیاس ده درجه‌ای از کم‌ترین اهمیت یک آرزو تا بیشترین اهمیت یک آرزو متغیر بود؛ به گونه‌ای که اگر کسی شماره ده را علامت زده باشد، بالاترین اهمیت را به یک آرزو و اگر شماره یک را علامت بزند، کم‌ترین اهمیت را برای آن آرزو قائل شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اسپاس اس ۱ تحت ویندوز کمک گرفته و از اطلاعات توصیفی و آزمون‌های استنباطی استفاده گردید.

یافته های پژوهش

در این مطالعه، نمونه شامل ۲۷۱۲ جوان شده که این تعداد شامل ۴۵ درصد پسر (۱۲۲۰ نفر) و ۵۵ درصد دختر (۱۴۹۱ نفر) بوده است. هم چنین میانگین سن نمونه ۱۶/۱۵ بوده که شامل جوانان ۱۵ تا ۱۸ ساله می‌شده است (۲۶ درصد ۱۵ ساله، ۴۲ درصد ۱۶ ساله، ۲۴ درصد ۱۷ ساله و ۸ درصد ۱۸ ساله). یافته‌های این مرحله هم نشان داد که ۷۹ درصد از جوانان خود را جزء خانواده‌های کم‌درآمد و ۲۱ نیز خود را جزو

^۱ - Statistical Package for Social Science

خانواده‌های پردرآمد قلمداد کرده‌اند. همان‌طور که گفته شد در این مطالعه آرزوها بر اساس محتوا به هجده طبقه اصلی تقسیم شدند. جدول ۲، نتایج آزمون تفاوت میانگین اهمیت نمرات این هجده طبقه را بر اساس آزمون فریدمن نشان می‌دهد که این یافته‌ها در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بوده است. بر اساس نتایج، مهم‌ترین آرزوی جوانان، آرزوهای مربوط به حوزه خانواده بوده است. آرزوهای سلامتی محور، منزلت محور (پرستیژ محور)، بدنی - ظاهری و آرزوهای شغلی نیز در رتبه‌های بعدی از نظر میزان اهمیت قرار گرفته‌اند. از طرف دیگر، آرزوهای با موضوع سیاسی با اختلاف محسوسی کمترین اهمیت را در میان جوانان داشته است. همچنین آرزوهای با عناوین کسب «شهرت شخصیت علمی و فرهنگی»، «ورزشکار مشهور شدن» و «فراملی شدن» در رتبه‌های بعدی کم اهمیت‌ترین آرزوهای جوانان قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: مقایسه طبقات آرزوها بر اساس میانگین (آزمون فریدمن)

ردیف	طبقه بندی آرزوها به ترتیب میانگین	میانگین	تعداد	انحراف استاندارد	خی دو	سطح معناداری
۱	آرزوهای خانواده محور	۹/۰۷	۲۶۷۳	۱/۷۶	۱۰۳۱۸/۰۸۶	۰/۰۰۰
۲	آرزوهای سلامتی محور	۸/۸۸	۲۶۵۹	۱/۷۵		
۳	آرزوهای منزلت محور و پرستیژ محور	۸/۷۹	۲۶۵۶	۱/۷۵		
۴	آرزوهای بدنی ظاهری	۸/۶۳	۲۶۶۸	۱/۹۰		
۵	آرزوهای شغلی	۸/۵۱	۲۶۷۵	۱/۹۵		
۶	آرزوهای تحصیلی و علمی	۸/۴۶	۲۶۸۵	۱/۸۹		
۷	آرزوهای نوع دوستانه و صلح طلبانه	۸/۴۰	۲۶۶۵	۱/۹۹		
۸	آرزوهای ثروتمند شدن	۸/۳۲	۲۶۷۱	۲/۱۲		
۹	آرزوهای تفریحی سفری	۸/۱۹	۲۶۶۶	۱/۹۸		
۱۰	آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه)	۸/۱۰	۲۶۷۳	۲/۲۰		
۱۱	آرزوهای معنوی روحانی	۸/۰۴	۲۶۸۱	۲/۰۰		
۱۲	آرزوهای غذا محور	۸/۹۶	۲۶۵۳	۲/۱۹		
۱۳	آرزوهای استقلال طلبانه	۷/۹۰	۲۶۶۱	۲/۱۵		
۱۴	آرزوهای دیجیتال و تکنولوژیک	۷/۶۰	۲۶۷۳	۲/۳۳		
۱۵	آرزوهای فراملی شدن	۷/۳۱	۲۶۷۳	۲/۱۹		
۱۶	آرزوهای ورزشکار مشهور شدن	۶/۳۱	۲۶۷۴	۲/۷۱		
۱۷	آرزوهای شهرت شخصیت دینی، علمی و فرهنگی	۵/۸۶	۲۶۷۱	۲/۵۵		
۱۸	آرزوهای سیاسی	۴/۹۴	۲۶۶۵	۳/۲۱		

در این مطالعه، جهت ارائه فهم بهتری از آرزوها، علاوه بر مقایسه طبقه‌ای آرزوها، اهمیت آرزوها به صورت منفرد نیز مورد بررسی قرار گرفته است (هفتاد و دو گویه آرزو به صورت مجزا). جدول ۳ نتایج مربوط به آزمون فریدمن را نشان می‌دهد که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار گزارش شده است. در این جدول، بیست آرزوی مهم جوانان به ترتیب فهرست شده است. بر اساس نتایج این آزمون، مهم‌ترین آرزوی جوانان یزد، «داشتن همسر با اخلاق، وفادار و مهربان» بوده است. هم‌چنین آرزوی «داشتن روح و جسمی سالم در پیری»، «برخورداری از سلامت روحی و روانی»، «داشتن اعتبار بالا در فامیل و خانواده» و «ظهور امام زمان (عج)» آرزوهای مهم بعدی جوانان بوده‌اند.

جدول ۳: مهم‌ترین آرزوهای دانش‌آموزان یزد (آزمون فریدمن)

ردیف	عنوان آرزو به ترتیب میانگین	میانگین	تعداد	انحراف استاندارد	خی‌دو	سطح معناداری
۱	داشتن همسر با اخلاق، وفادار و مهربان	۹/۲۶	۲۶۵۰	۱/۸۹	۲۱۰۶۸/۳۲	۰/۰۰۰
۲	داشتن روح و جسمی سالم در پیری	۹/۱۳	۲۶۱۹	۱/۹۰		
۳	برخورداری از سلامت روحی و روانی	۹/۰۹	۲۶۱۲	۱/۹۹		
۴	داشتن اعتبار بالا در فامیل و خانواده	۹/۰۵	۲۶۲۲	۱/۸۶		
۵	ظهور امام زمان	۸/۹۹	۲۶۵۳	۲/۱۸		
۶	داشتن شغل پردرآمد	۸/۹۸	۲۶۶۳	۱/۹۱		
۷	پذیرش در دانشگاه‌ها و رشته‌های مطرح کشور	۸/۹۱	۲۶۷۳	۲/۰۵		
۸	داشتن همسری زیبا و خوش‌رو	۸/۹۱	۲۶۲۵	۲/۰۸		
۹	رسیدن به عشق و آرامش	۸/۹۱	۲۶۴۲	۲/۱۳		
۱۰	داشتن پوششی شیک	۸/۸۶	۲۶۴۳	۲/۰۸		
۱۱	ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر	۸/۸۳	۲۶۴۹	۲/۰۸		
۱۲	کسب رتبه‌های برتر تحصیلی	۸/۸۱	۲۶۷۵	۲/۱۹		
۱۳	نداشتن هرگونه بیماری، معلولیت و ...	۸/۸۰	۲۶۴۰	۲/۴۸		
۱۴	داشتن بدنی خوش‌فرم و اندامی	۸/۷۹	۲۶۴۲	۲/۱۱		
۱۵	داشتن اعتبار و منزلت بالا در محله	۸/۷۸	۲۶۲۱	۲/۰۷		
۱۶	برخورداری از جایگاه و منزلت بالا در اجتماع	۸/۷۰	۲۶۰۹	۲/۰۹		
۱۷	داشتن اعتبار و پرستیژ نزد دوستان	۸/۶۸	۲۶۲۰	۲/۱۹		
۱۸	ثروتمند شدن	۸/۶۳	۲۶۳۸	۲/۲۲		
۱۹	داشتن بدنی قوی و ورزیده در جوانی	۸/۶۰	۲۶۲۴	۲/۲۷		
۲۰	سفر به تمام نقاط ایران	۸/۵۸	۲۶۳۹	۲/۳۶		

یکی دیگر از اهداف این مطالعه، پاسخ به این سؤال بود که آیا بین آرزوهای جوانان بر حسب جنسیت آنان تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، آیا دختران و پسران به صورت معناداری اهمیت متفاوتی برای آرزوهایشان قائل اند؟ جهت پاسخ به این سؤال، از آزمون تفاوت میانگین استفاده گردید که نتایج این مطالعه نشان داد که تفاوت معناداری میان اهمیت آرزوها بر حسب جنسیت جوانان برقرار است و به این ترتیب فرضیه تحقیق تأیید شد. این رابطه معنی دار در مورد طبقات بسیاری از آرزوها نیز صادق بوده است (جدول ۴). بر اساس نتایج، اهمیت اغلب آرزوها در میان دختران و پسران به صورت معناداری متفاوت بوده است؛ این آرزوها عبارت‌اند از: آرزوهای تحصیلی- علمی، آرزوهای شغلی، آرزوهای خانواده محور، آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه)، آرزوهای معنوی- روحانی، آرزوهای نوع دوستانه- صلح طلبانه، آرزوهای بدنی ظاهری، آرزوهای تفریحی- سفری، آرزوهای استقلال طلبانه، آرزوهای سلامتی محور، آرزوهای منزلت محور-پرستیژ محور و آرزوهای غذا محور. همچنین نتایج نشان داد که در خصوص تمامی این آرزوها، میانگین اهمیتی که دختران برای آن طبقه آرزو قائل شده اند، بیشتر بوده است (طبقات آرزوهای غیر معنی دار حذف شده‌اند).

جدول ۴: آزمون تفاوت معناداری آرزوهای دانش‌آموزان بر حسب جنسیت

متغیر وابسته	بعد متغیر وابسته	جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد	t	سطح معناداری	
آرزوهای جوانان	کل آرزوها	مرد	۷/۶۹	۱/۴۲	-۳/۶۵	۰/۰۰۰	
		زن	۷/۸۸	۱/۲۱			
	آرزوهای تحصیلی و علمی	مرد	۸/۲۱	۲/۱۱	-۶/۳۰	۰/۰۰۰	
		زن	۸/۶۷	۱/۶۶			
	آرزوهای شغلی	مرد	۸/۴۱	۱/۹۸	-۲/۳۴	۰/۰۱۷	
		زن	۸/۵۹	۱/۹۲			
	آرزوهای خانواده محور	مرد	۸/۸۹	۱/۹۵	-۴/۸۶	۰/۰۰۰	
		زن	۹/۲۲	۱/۵۶			
	آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه)	مرد	۷/۹۶	۲/۳۱	-۳/۰۸	۰/۰۰۰	
		زن	۸/۲۲	۲/۱۰			
	آرزوهای معنوی روحانی	مرد	۷/۸۹	۲/۰۹	-۳/۴۶	۰/۰۰۱	
		زن	۸/۱۶	۱/۹۲			
	آرزوهای نوع دوستانه و صلح طلبانه	مرد	۸/۲۰	۲/۱۶	-۴/۵۹	۰/۰۰۰	
		زن	۸/۵۶	۱/۸۲			
	آرزوهای بدنی ظاهری		مرد	۸/۳۱	۲/۰۷	-۷/۸۰	۰/۰۰۰

		۱/۷۰	۸/۸۸	زن	
۰/۰۰۰	-۵/۴۲	۲/۱۰	۷/۹۶	مرد	آرزوهای تفریحی سفری
		۱/۸۶	۸/۳۸	زن	
۰/۰۰۰	-۸/۱۰	۲/۳۶	۷/۵۳	مرد	آرزوهای استقلال طلبانه
		۱/۹۱	۸/۲۱	زن	
۰/۰۰۰	-۲/۷۸	۱/۸۵	۸/۷۷	مرد	آرزوهای سلامتی محور
		۱/۶۵	۸/۹۶	زن	
۰/۰۰۰	-۵/۱۸	۱/۸۹	۸/۶۰	مرد	آرزوهای منزلت محور و پرستیژ محور
		۱/۶۰	۸/۹۵	زن	
۰/۰۰۰	-۴/۰۱	۲/۳۹	۷/۷۷	مرد	آرزوهای غذا محور
		۲/۰۱	۸/۱۲	زن	

همچنین جهت پاسخ به این سؤال که آیا میان آرزوهای جوانان برحسب رشته تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد، از آزمون تفاوت میانگین استفاده شد که نتایج این آزمون در جدول ۵ نمایش داده شده است. بر اساس نتایج، به صورت کلی بین اهمیت آرزوها برحسب رشته تحصیلی رابطه معناداری برقرار نبوده، اما در بسیاری از طبقات آرزوها این رابطه معنادار بوده است. بر این اساس، میان میزان اهمیت آرزوهای تحصیلی - علمی، آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه)، آرزوهای فراملی شدن، آرزوهای دیجیتال - تکنولوژیک، آرزوهای شهرت شخصیت علمی و فرهنگی، آرزوهای سیاسی، آرزوهای سلامتی محور، آرزوهای منزلت محور - پرستیژ محور برحسب رشته‌های تحصیلی جوانان تفاوت معناداری وجود داشته است - طبقات آرزوهای غیر معنی دار حذف شده‌اند.

بر اساس نتایج این مطالعه، برای جوانان با رشته‌های علوم تجربی و ریاضی فیزیک بیش از دو رشته دیگر، آرزوهای تحصیلی - علمی اهمیت داشته است، در حالی که رشته علوم انسانی کمتر از دیگر رشته‌ها برای آرزوهای تحصیلی - علمی اهمیت قائل بوده‌اند. همچنین رشته‌های ریاضی فیزیک بیشتر و تجربی کمتر از دیگر رشته‌ها برای آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه) اهمیت قائل بوده‌اند. از طرف دیگر، میزان اهمیت آرزوهای فراملی شدن برای رشته علوم تجربی بیش از رشته‌های دیگر بوده، در حالی که رشته‌های انسانی به نسبت دیگر رشته‌ها اهمیت کمتری برای آن قائل شده‌اند. به علاوه، از نظر میزان اهمیت آرزوهای دیجیتال - تکنولوژیک، هنرستانی‌ها بالاترین و علوم انسانی‌ها کمترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند. باین حال، در زمینه آرزوی شهرت شخصیت علمی - فرهنگی، علوم انسانی‌ها بیشترین و علوم تجربی‌ها کمترین میزان اهمیت را قائل بوده‌اند. آرزوهای سیاسی مجدداً برای علوم انسانی‌ها بیشترین میزان اهمیت را داشته،

درحالی که هنرستانی‌ها کمتر از دیگر گروه‌ها به آن اهمیت داده‌اند. ریاضی فیزیکی‌ها، بیش از همه به آرزوهای سلامتی - محور اهمیت داده‌اند، درحالی که علوم انسانی‌ها کمتر از دیگر گروه‌ها به این آرزو اهمیت داده‌اند. همچنین با اندکی اختلاف، ریاضی فیزیکی‌ها و علوم تجربی‌ها بیش از دیگر رشته‌ها به آرزوهای منزلت محور-پرستیژ محور اهمیت داده‌اند، درحالی که علوم انسانی کمتر از دیگر گروه‌ها برای این آرزو اهمیت قائل بوده‌اند.

جدول ۵: آزمون تفاوت معناداری آرزوهای دانش‌آموزان برحسب رشته تحصیلی

متغیر وابسته	بعد متغیر وابسته	نوع گروه	میانگین	انحراف استاندارد	F	سطح معناداری
	آرزوها	علوم انسانی	۷/۷۸	۱/۴۰	۰/۳۲۵	۰/۸۰۸
		علوم تجربی	۷/۸۲	۱/۳۰		
		ریاضی فیزیک	۷/۷۸	۱/۲۱		
		هنرستان	۷/۸۶	۱/۱۰		
	آرزوهای تحصیلی و علمی	علوم انسانی	۸/۱۶	۲/۰۱	۱۸/۴۷۵	۰/۰۰۰
		علوم تجربی	۸/۷۲	۱/۸۲		
		ریاضی فیزیک	۸/۷۵	۱/۶۴		
		هنرستان	۸/۴۷	۱/۷۶		
آرزوهای ایران محور (ایران دوستانه)		علوم انسانی	۸/۱۲	۲/۱۶	۵/۳۳۶	۰/۰۰۱
		علوم تجربی	۷/۸۹	۲/۴۰		
		ریاضی فیزیک	۸/۴۰	۲/۰۱		
		هنرستان	۸/۱۳	۱/۹۹		
آرزوهای فراملی شدن		علوم انسانی	۷/۰۸	۲/۲۵	۷/۳۷۸	۰/۰۰۰
		علوم تجربی	۷/۵۲	۲/۲۰		
		ریاضی فیزیک	۷/۴۲	۲/۰۶		
		هنرستان	۷/۴۶	۲/۱۲		
آرزوهای دیجیتال و تکنولوژیک		علوم انسانی	۷/۳۹	۲/۴۳	۶/۵۱۱	۰/۰۰۰
		علوم تجربی	۷/۶۷	۲/۳۶		
		ریاضی فیزیک	۷/۸۲	۲/۱۹		
		هنرستان	۷/۹۶	۱/۱۹		
آرزوهای شهرت شخصیت علمی و فرهنگی		علوم انسانی	۶/۲۱	۲/۵۴	۱۵/۵۹۳	۰/۰۰۰
		علوم تجربی	۵/۷۲	۲/۶۴		
		ریاضی فیزیک	۵/۳۰	۲/۳۲		
		هنرستان	۵/۸۰	۲/۴۱		

۰/۰۰۰	۸/۱۰۹	۳/۲۰	۵/۲۸	علوم انسانی	آرزوهای سیاسی
		۳/۲۵	۴/۷۹	علوم تجربی	
		۳/۱۸	۴/۶۳	ریاضی فیزیک	
		۲/۹۸	۴/۴۶	هنرستان	
۰/۰۰۰	۸/۵۲۷	۱/۹۴	۸/۷۰	علوم انسانی	آرزوهای سلامتی محور
		۱/۶۸	۸/۹۷	علوم تجربی	
		۱/۳۵	۹/۱۴	ریاضی فیزیک	
		۱/۶۲	۸/۹۰	هنرستان	
۰/۰۰۹	۳/۸۳۴	۱/۸۸	۸/۶۷	علوم انسانی	آرزوهای منزلت محور و پرستیژ محور
		۱/۶۹	۸/۹۱	علوم تجربی	
		۱/۵۲	۸/۹۲	ریاضی فیزیک	
		۱/۶۳	۸/۷۴	هنرستان	

جهت سنجش رابطه بین سن جوانان با میزان اهمیت آرزوها برای ایشان، از آزمون هم‌بستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۶). بر اساس نتایج، این دو متغیر به صورت معکوسی با یکدیگر رابطه معناداری داشتند و بنابراین فرضیه تحقیق تایید شد. باین حال شدت این رابطه ضعیف گزارش شده است. به عبارت دیگر، با افزایش سن به صورت معناداری از میزان اهمیت آرزوها کاسته می‌شود.

جدول ۶: همبستگی میان سن و اهمیت دانش‌آموزان

متغیر مستقل	متغیر وابسته	همبستگی پیرسون	سطح معناداری
سن	میزان اهمیت آرزوها	-۰/۰۷	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه تلاش شد تا ضمن تأکید بر وجوه مختلف اهمیت آرزوها، با انجام پیمایشی گسترده در سطح شهر یزد به عنوان یکی از قدیمی‌ترین شهرهای ایران که دارای مختصات فرهنگی مذهبی خاص خود است، به صورت اکتشافی اطلاعاتی درباره آرزوهای جوانان و همچنین متغیرهای ساختاری جمعیتی مؤثر بر آن به دست آوریم. در کنار آن، تلاش شد تا به صورت نظری و تجربی نیز مروری بر ادبیات تحقیق انجام شود و با ارائه طبقه‌بندی از آرزوها، بنیانی برای تحقیقات بعدی در این زمینه که مغفول مانده به دست آید. نتایج این مطالعه نشان داد که مهم‌ترین آرزوهای جوانان یزد حول موضوعاتی هم چون: خانواده، سلامتی، منزلت، ظاهر و شغل شکل گرفته است. این موارد نشان‌دهنده مهم‌ترین مواردی است که جوانان در یزد

آرزو دارند به آنها برسند. اهمیت آرزوهای مربوط به خانواده، هم می‌تواند نشان‌دهنده ارزش‌های حاکم بر آرزوهای جوانان یزدی قلمداد شود و هم می‌تواند نشانی از دغدغه مندی این روزهای جوانان در این حوزه باشد. نکته قابل‌توجه این است که داشتن اندام و ظاهر زیبای از میان هجده طبقه آرزو، رتبه چهارم را کسب کرده که نشان می‌دهد در شهری همانند یزد با مشخصات فرهنگی خاص خود، داشتن بدنی زیبا یکی از دغدغه‌های جوانان است - موضوعی که در شهرهای با فرهنگ نامنسجم‌تر و مدرن‌تری مانند تهران، شیراز و ... نیز به چشم می‌خورد. اهمیت بالای آرزوهای شغلی و منزلتی نشان می‌دهد که نیاز است برای این موارد در آینده برنامه‌ریزی انجام شود، چراکه بر اساس میزان اهمیت آنها و همچنین مشروعیت فرهنگی این آرزوها، نرسیدن به آنها جامعه را با خطر افزایش انحرافات اجتماعی مواجه می‌سازد. بررسی آرزوها به صورت منفرد نیز با نتایج مشابهی همراه بود؛ به این معنا که داشتن همسر با اخلاق، وفادار و مهربان و روح و جسم سالم در صدر مهم‌ترین آرزوی جوانان یزدی قرار گرفته است. نکته دیگر آن که ظهور امام زمان (عج) نیز به عنوان پنجمین آرزوی جوانان یزدی گزارش شده که نشان می‌دهد مسائل دینی و مذهبی در ذهن جوانان یزدی نقش مهمی ایفا می‌نماید.

همچنین بر اساس نتایج این مطالعه، آرزوهای سیاسی با اختلاف محسوسی نسبت به دیگر موارد، کم‌اهمیت‌ترین طبقه آرزو گزارش شده است. به معنای دیگر، جوانان یزدی خیلی کمتر از دیگر آرزوها، آرزوی کسب مناصب سیاسی نظیر نماینده مجلس، رئیس‌جمهور و مدیر ارشد دولتی را در سر دارند. این موضوع می‌تواند به مثابه نوعی زنگ خطر قلمداد شود، چراکه اگر آرزوها را به عنوان اهداف پایدار ذهنی یک جامعه تلقی کنیم، بی‌اهمیت بودن آرزوهای سیاسی، به معنی عدم تمایل و یا قطع امید جوانان از امکان دستیابی به مناصب سیاسی خواهد بود. سپهر آینده سیاسی کشور در راستای پویایی و توسعه، نیازمند ایجاد میل و اشتیاق در جوانان جهت کسب مناصب سیاسی است. این موضوع می‌تواند در تحقیقات آینده با بررسی امکان‌های فضاهای سیاسی برای مشارکت جوانان مورد واکاوی قرار گیرد. اما بر اساس تحلیل مرتون، بی‌اهمیتی آرزوهای سیاسی می‌تواند در آینده خود را به شکل انزوای سیاسی نمودار سازد (۱۹۳۸).

همچنین در این مطالعه نقش متغیرهای جنسیت، رشته تحصیلی و سن جوانان نیز مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که برخلاف تحقیقات قبلی (ارلیچمن و آیچنستاین، ۱۹۹۲: ۴۰۰) آرزوهای جوانان برحسب جنسیتشان متفاوت بوده است. همان‌طور که گفته شد، آرزوها در خلأ شکل نمی‌گیرند، بلکه پدیده‌های تاریخ‌مند و حاصل روابط اجتماعی هستند (هارت، ۲۰۱۶: ۳۲۶). جنسیت به‌عنوان یکی از موارد مهم ساختاری، نمایانگر قرار گرفتن فرد در نوع خاصی از روابط است که می‌تواند بر آرزوهای فرد مؤثر باشد.

نکته قابل توجه این است که به صورت کلی اهمیت آرزوها برای دختران بیشتر بوده است. شاید بتوان گفت که محدودیت‌های ساختاری در زندگی واقعی زنان، اهمیت آرزوها را برای آنان بیش از مردان کرده است؛ چنان که این تفاوت‌ها در مواردی مانند آرزوهای شغلی و تحصیلی محسوس‌تر بوده است.

همچنین نتایج این مطالعه نشان داد، با افزایش سن جوانان از میزان اهمیت آرزوها کاسته می‌شود. جوانان با افزایش سن بیشتر با واقعیت‌های اجتماعی و محدودیت‌های زندگی واقعی روبرو شده و احتمالاً به همین دلیل اهمیت آرزوها به مثابه مفهومی که کمتر درگیر محدودیت‌هاست، کم‌رنگ‌تر می‌گردد. علاوه بر این، جوانان احتمالاً با افزایش سن، دیدگاه واقع‌گرایانه‌تری نسبت به آرزوها پیدا کرده (کینگ و برویلز، ۱۰۰۷: ۵۰) و یا آرزوها به شکل سرکوب‌شده‌ای در قسمت ناخودآگاه جای می‌گیرند (اختر^۱، ۱۹۹۹: ۱۱۸). همچنین بر اساس نتایج، اگرچه به صورت کلی میزان اهمیت آرزوها، بر اساس رشته تحصیلی جوانان تفاوت معناداری نداشته است، اما در بسیاری از طبقات آرزوها این تفاوت معنادار بوده است. در این موارد، رابطه این دو متغیر می‌تواند دوسویه باشد. در واقع آرزوهای جوانان خود را در رشته تحصیلی بازنمایی می‌کند و یا رشته تحصیلی جوانان تعیین‌کننده آرزوی آن‌هاست. به‌عنوان مثال، جوانانی با رشته ریاضی فیزیک و علوم تجربی، بیشتر به آرزوهایی با محتوای تحصیلی و علمی و یا منزلت محور اهمیت می‌دهند، در حالی که دانش‌آموزان علوم انسانی بیشتر به آرزوهای سیاسی اهمیت می‌دهند. در واقع، آرزوهای جوانان خود را در شکل انتخاب رشته تحصیلی متبلور کرده و این جوانان برای تحقق آرزوهایشان این رشته‌های تحصیلی را انتخاب کرده‌اند. به عبارت دیگر، آرزوها و اهداف منطبق شده‌اند. این امر با نتایج مطالعات قبلی نیز هم‌خوانی دارد (چیو و نویوس، ۱۹۹۰: ۱۳۳).
به‌عنوان نتیجه‌گیری می‌توان گفت:

۱. هرچند ارزش‌ها و هنجارهای جامعه و به تبع آن آرزوهای افراد تغییری شتابان به خود گرفته‌اند، اما ابزارها و روش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت فرهنگی تقریباً یکسان مانده‌اند.
۲. هویت اجتماعی افراد از ارزش‌های اجتماعی آنها نشأت می‌گیرد و به دلیل پویایی ارزش‌های اجتماعی و تغییر شتابان و مداوم آنها هویت افراد جامعه به ویژه جوانان، هویتی سیال و چندپاره شده است. در این میان سیالیت آرزوهای جوانان بیشتر خواهد شد.
۳. بسیاری از آیین‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و برنامه‌های فرهنگی اجتماعی، هویت چندپاره فرهنگی جوانان را نادیده می‌گیرند و تقریباً آن را هویتی یکسان و غیرقابل تغییر می‌دانند و برنامه‌ریزی‌ها بر این اساس

^۱ . Akhtar

شکل و ساختار می‌یابد. در واقع تنها نگاه قیاسی بر فرایند برنامه‌ریزی حکمفرماست و توجه به فرایند استقرایی برنامه‌ریزی و دیالکتیک بین آنها فراموش شده است.

با توجه به این نکات و بر اساس یافته‌های اصلی پژوهش می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه داد:

۱. اولویت آرزوهای نوجوانان نشان می‌دهد که آنها آرزوهای خود را نه بر اساس تبلیغات رسانه‌های رسمی یا اولویت‌های مختلف نهادی بلکه بر اساس اولویت‌های شخصی‌شان برمی‌گزینند. اولویت‌های آرزوهای آنان نشان می‌دهد آنها به دنبال دنیایی متفاوت‌تر از دنیای سیاستگذاری رسمی می‌روند. به همین دلیل لازم است در برنامه‌های صورت گرفته آرزوهای جوانان دیده و شنیده شود.

۲. در تمامی ابعاد آرزوهای جوانان در پژوهش حاضر آرزوهای دختران پررنگ‌تر و با میانگین بالاتری بوده است. این وضعیت می‌تواند تبیین‌های متفاوتی را داشته باشد. از جمله آنها می‌توان عدم برآورده شدن بیشتر رویاهای دختران را در دنیای واقعی دانست. این مسئله می‌تواند به برنامه‌ریزان اجتماعی گوشزد کند که دسترسی دختران به سیاست‌های عادلانه و منصفانه را بیشتر کنند.

۳. دسته‌بندی آرزوها نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که در رشته‌های انسانی تحصیل می‌کنند، گرایش بیشتری به آرزوهایی که به توسعه ملی و ایران‌دوستی مربوط می‌شوند دارند و در مقابل دانش‌آموزان دیگر رشته‌ها میانگین کمتری در این زمینه دارند. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود که تبلیغات رسمی و عمومی برای تحصیل در این رشته بیشتر و بهتر شود و از تاکید صرف بر رشته‌های تجربی و ریاضی کاسته گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ابراهیمی، اختر؛ مجد تیموری، محمد؛ بیرشک، بهروز و کمالی، پرویز. (۱۳۷۲). «نقش گروه همسال جوانان در تصمیم گیری جوان در شهر تهران». نشریه پرستاری ایران. جلد ۷، شماره ۶، صص: ۵۳-۴۷.
- ازکیا، مصطفی. (۱۳۸۲). روش‌های کاربردی تحقیق. تهران: انتشارات کیهان
- اکبرزاده، نسرين. (۱۳۷۴). «بررسی تأثیر شرایط اجتماعی-اقتصادی ایران در دهه ۷۱-۱۳۶۱ بر آرزوهای نوجوانان سال چهارم دبیرستان تهران». علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س). شماره ۱۳ و ۱۴، صص: ۲۹-۴۵.
- سیمبر، معصومه؛ علیزاده، شیوا؛ حاجی‌فقه‌ها، محبوبه و گل‌عذار، سمیرا. (۱۳۹۵) «مروری بر نیازهای آموزشی بهداشت باروری و جنسی جوانان ایرانی». مجله دانشکده پزشکی اصفهان. دوره ۳۴، شماره ۴۱۲، صص: ۱۵۷۲-۱۵۶۳.
- فیضی، ایرج؛ نایی، هوشنگ و معیدفر، سعید. (۱۳۹۷). «آرزوهای آنومیک جوانان و پیامدهای آن». نشریه مسائل اجتماعی ایران. سال نهم، شماره ۲، صص ۱۷۷-۲۰۷.
- گودرزی، محسن. (۱۳۸۷). «گرایش‌های فرهنگی و نگرش‌های اجتماعی ایرانیان». دفتر طرح‌های ملی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- Akhtar, S. (۱۹۹۹). **“The distinction between needs and wishes: Implications for psychoanalytic theory and technique”**. Journal of the American Psychoanalytic Association, ۴۷(۱), ۱۱۳-۱۵۱.
- Boyd, J. P., Steiner, M. J., Skinner, A. C., Coyne-Beasley, T., & Perrin, E. M. (۲۰۱۵). **“World peace, to be a millionaire, and hoop dreams adolescent wishes on health screening surveys”**. North Carolina medical journal, ۷۶(۱), ۹-۱۲.
- Brenner, C. (۱۹۸۲). **The mind in conflict**. New York: International Universities Press

- Buijzen, M., & Valkenburg, P. M. (۲۰۰۰). **“The impact of television advertising on children's Christmas wishes”**. Journal of Broadcasting & Electronic Media, ۴۴(۳), ۴۵۶-۴۷۰.
- Crimmins, E. M., Easterlin, R. A., & Saito, Y. (۱۹۹۱). **“Preference changes among American youth: Family, work, and goods aspirations, ۱۹۷۶-۸۶”**. The Population and Development Review, ۱۱۵-۱۳۳.
- Carmines, E. G., & Zeller, R. A. (۱۹۷۹). **Reliability and validity assessment**. Sage publications
- Chiu, J. P. P., & Nevius, J. R. (۱۹۹۰). **“Three wishes of gifted and nongifted adolescents”**. The Journal of genetic psychology, ۱۵۱(۲), ۱۳۳-۱۳۸.
- Clausen, J. A. (Ed.). (۱۹۶۸). **Socialization and society**. Little Brown
- Ehrlichman, H., & Eichenstein, R. (۱۹۹۲). **“Private wishes: Gender similarities and differences”**. Sex Roles, ۲۶(۹-۱۰), ۳۹۹-۴۲۲.
- Easterlin, R. A. (۱۹۷۸). **“The economics and sociology of fertility: A synthesis”**. Historical studies of changing fertility, ۵۷-۱۳۳.
- Folger, R. (۱۹۸۶). **Rethinking equity theory**. *In Justice in social relations* (pp. ۱۴۵-۱۶۲). Springer, Boston, MA.
- Freud, S. (۱۹۶۲). **The aetiology of hysteria**. *In The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume III (۱۸۹۳-۱۸۹۹): Early Psycho-Analytic Publications* (pp. ۱۸۷-۲۲۱).
- Freake, H., Barley, V., & Kent, G. (۲۰۰۷). **“Adolescents’ views of helping professionals: A review of the literature”**. Journal of adolescence, ۳۰(۴), ۶۳۹-۶۵۳.
- Hart, C. S. (۲۰۱۶). **“How do aspirations matter?”**. Journal of Human Development and Capabilities, ۱۷(۳), ۳۲۴-۳۴۱.

- Lesthaeghe, R., & Surkyn, J. (۱۹۸۸). **“Cultural dynamics and economic theories of fertility change”**. Population and development review, ۱-۴۵.
- King, L. A. (۱۹۹۵). **“Wishes, motives, goals, and personal memories: Relations of measures of human motivation”**. Journal of personality, ۶۳(۴), ۹۸۵-۱۰۰۷.
- King, L. A., & Broyles, S. J. (۱۹۹۷). **“Wishes, gender, personality, and well-being”**. Journal of personality, ۶۵(۱), ۴۹-۷۶.
- Merton, R. K. (۱۹۳۸). **“Social structure and anomie”**. American sociological review, ۳(۵), ۶۷۲-۶۸۲.
- Peters, R. S. (۱۹۶۰). **The concept of motivation (۲nd ed.)**. New York: Humanities Press
- Ray, D. (۲۰۰۳). **Aspirations, Poverty and Economic Change**. New York: New York University and Instituto de Analisis Economico (CSIC).
- Richards Jr, J. M. (۱۹۶۶). **“Life goals of American college freshmen”**. Journal of Counseling Psychology, ۱۳(۱), ۱۲.
- Tepperman, L., Albanese, P., & Curtis, J. E. (Eds.). (۲۰۰۹). **Principles of sociology: Canadian Perspectives**. Oxford University Press
- Thomas, W. I. (۱۹۲۳). **“The unadjusted girl: With cases and standpoint for behavior analysis”**. Criminal Science Monographs, ۱-۲۵۷.
- Whitbeck, L. B. (۱۹۹۹). **“Primary socialization theory: It all begins with the family”**. Substance use & misuse, ۳۴(۷), ۱۰۲۵-۱۰۳۲.

A Study on 10-18 Aged High School Students' Social Wishes in the City of Yazd

Ali Ruhani

Ph.D., Assistant Professor in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd Universit, Yazd, Iran

Abbass Askari Nadoushan

Ph.D., Associate Professor in Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd Universit, Yazd, Iran

Saeid Keshavarzi

Ph.D. in Sociology, Faculty of Economy, Management and Social Sciences, Shiraz Universit, Shiraz, Iran (Social Researcher)

Received: 10 Feb. 2019

Accepted: 30 Mar. 2019

Although wishes have been considered as one of the most indispensable concepts with many social consequences, but little attention has been given by sociologists to them. Furthermore, psychologists also have reduced this concept to the just some psychological features. In this study, with highlighting some special characteristics of wishes, we attempted to shed a light on their roles and influences on the social orientation of society. To do so, an extensive research has been done in order to identify and assess the Youth social wishes. In this vein, a first exploratory and interview-based study resulted in 18 identified categories of wishes. Then, we assessed the importance level of wishes and the impacts of structural-demographic variables (including gender, age and field of study) on them through a multi-stage cluster sampling survey among 272 adolescents in Yazd city. According to the results, family-based and political wishes have been chosen as the most and the least important categories of wishes respectively. Furthermore, results showed that the importance of wishes for girls has been more than boys and in general, the importance of wishes decreased as they grew up. In addition, there has been significant relation between their field of study and some category of wishes. Finally, with discussing on the probable social consequent of wishes, the fields requiring planning and policy were introduced.

Key Words: Adolescents' Wishes, Futures Studies, Social Values and Social Policy